

БЮДЖЕТНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

© 2017 МАКОГОН В. Д.

УДК 336.142.3

Макогон В. Д. Бюджетне прогнозування як інструмент державного регулювання економічних процесів

У статті розкрито сутність бюджетного прогнозування та визначено його роль у забезпеченні державного регулювання економічних процесів. Обґрунтовано, що бюджетне прогнозування, з одного боку, є основою для вироблення прогнозу соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та країни в цілому, своєчасного й обґрунтованого складання проектів державного та місцевих бюджетів на плановий бюджетний період та на середньострокову перспективу для прийняття економічних, соціальних і політичних рішень у процесі виконання відповідних бюджетів. З іншого боку, бюджетне прогнозування базується на прогнозі соціально-економічних показників розвитку країни. Основне завдання бюджетного прогнозування полягає у визначенні наукових передумов, що включають: обґрунтування джерел формування та напрямів використання бюджетних коштів; науковий аналіз економічно обґрунтованого розміру надходжень до відповідного бюджету; передбачення майбутнього розвитку надходжень і напрямів використання бюджетних коштів; оцінку можливих наслідків прийнятих рішень у бюджетній сфері.

Ключові слова: бюджет, бюджетне регулювання, бюджетна політика, бюджетна стратегія, бюджетне прогнозування.

Табл.: 1. **Бібл.:** 14.

Макогон Валентина Дмитрівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу бюджетної системи Науково-дослідного фінансового інституту, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Киото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: makvkn-teu@gmail.com

УДК 336.142.3

UDC 336.142.3

Макогон В. Д. Бюджетное прогнозирование как инструмент государственного регулирования экономических процессов

В статье раскрыта сущность бюджетного прогнозирования и определена его роль в обеспечении государственного регулирования экономических процессов. Обосновано, что бюджетное прогнозирование, с одной стороны, является основой для выработки прогноза социально-экономического развития административно-территориальных единиц и страны в целом, своевременного и обоснованного составления проектов государственного и местных бюджетов на плановый бюджетный период и на среднесрочную перспективу для принятия экономических, социальных и политических решений в процессе выполнения соответствующих бюджетов. С другой стороны, бюджетное прогнозирование базируется на прогнозе социально-экономических показателей развития страны. Основная задача бюджетного прогнозирования заключается в определении научных предпосылок, включающих: обоснование источников формирования и направлений использования бюджетных средств; научный анализ экономически обоснованного размера поступлений в соответствующий бюджет; предусмотрение будущего развития поступлений и направлений использования бюджетных средств; оценку возможных последствий принимаемых решений в бюджетной сфере.

Ключевые слова: бюджет, бюджетное регулирование, бюджетная политика, бюджетная стратегия, бюджетное прогнозирование.

Табл.: 1. **Библ.:** 14.

Макогон Валентина Дмитриевна – кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, ведущий научный сотрудник отдела бюджетной системы Научно-исследовательского финансового института, Киевский национальный торговельно-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)

E-mail: makvkn-teu@gmail.com

Makogon V. D. The Budget Forecasting as a Tool for the State Regulation of Economic Processes

The article discloses the essence of budget forecasting and defines its role in ensuring the State regulation of economic processes. It has been substantiated that budget forecasting, on the one hand, is the basis for the preparation of a forecast of the socio-economic development of the administrative-territorial units and the country as a whole, also for the timely and substantiated composition of projects of the State and local budgets for the planned budget period and for the medium term for the adoption of economic, social and political decisions in the process of implementing the relevant budgets. On the other hand, budget forecasting is based on the forecast of socio-economic indicators of the country's development. The main objective of the budget forecast is to determine the scientific assumptions that include: substantiation of the sources and directions of use of the budgetary means; scientific analysis of the economically based income in the relevant budget; provision for future development of income and the directions of utilization of budgetary means; assessment of the possible impact of decisions made in the budget sphere.

Keywords: budget, budget regulation, budget policy, budget strategy, budget forecasting.

Tbl.: 1. **Bibl.:** 14.

Makogon Valentina D. – PhD (Economics), Senior Research Fellow, Senior Research Fellow of the Department of Budget System of Research Institute of Finance, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: makvkn-teu@gmail.com

Підвищення обґрунтованості стратегічних економічних рішень у фінансовій системі країни вимагає формування адекватного новим умовам інструментарію їх підготовки. Такий інструментарій передбачає розв'язання багатьох проблем, пов'язаних, зокрема, із прогнозуванням бюджетних показників [1].

Бюджет як інструмент економічного регулювання має бути збалансованим як у середньо-, так і в довгостроковому періодах, що насамперед стосується показників обсягу і структури державного боргу, дефіциту бюджету,

дебіторської та кредиторської заборгованості бюджетних установ, заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності щодо сплати податків і зборів, рівня виконання запланованих показників бюджетів усіх рівнів. З огляду на це існує потреба в посиленні науково обґрунтованого перспективного бюджетного прогнозування та створення теоретичних основ системи бюджетного регулювання, що підвищить якісний рівень функціонування бюджетної системи як одного з основних інструментів державного регулювання економічного розвитку [2].

Питання методології бюджетного прогнозування та його впливу на бюджетну збалансованість розкриваються в роботах зарубіжних вчених: Дж. Б'юкенена, П. Самуельсона, Г. Шахової, тощо [3–5]. Теоретичний і практичний аспекти бюджетного прогнозування висвітлено в роботах вітчизняних учених: І. Запатріної, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, В. Федосова, І. Чугунова [1; 6–9] та ін. Водночас недостатньо досліджені питання, пов'язані з інституційними змінами в системі бюджетного регулювання, що необхідні для дієвих економічних перетворень, вироблення та реалізації нових підходів, які б забезпечували стійкість та збалансованість бюджетної системи. Зазначене стосується насамперед важливості розробки науково обґрунтованих бюджетних прогнозів.

Мета статті полягає в розкритті сутності та ролі бюджетного прогнозування в забезпеченні стійкості та збалансованості бюджетної системи, визначенні й обґрунтуванні напрямів його вдосконалення.

В умовах трансформаційних перетворень системи державних фінансів актуалізується необхідність забезпечення передбачуваного розвитку економіки країни. Це, своєю чергою, неможливо без проведення наукових досліджень у сфері методології складання науково обґрунтованих макро- і мікроекономічних прогнозів соціально-економічного розвитку як інструменту державного регулювання економічних процесів.

Сутність державного прогнозування полягає в науково обґрунтованому передбаченні напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку [10]. Відповідно державне прогнозування розкриває альтернативи, тенденції, протиріччя, визначає умови, при яких забезпечується вирішення поставлених завдань органів державної влади та місцевого самоврядування. Мета розробки прогнозів полягає у формуванні уявлення про майбутні тенденції при різних умовах та рівня впливу екзогенних та ендогенних факторів на соціально-економічний розвиток країни, що дозволяє своєчасно виявити ризики та уникнути негативних результатів.

Важливість бюджетного прогнозування полягає в тісному зв'язку бюджетної архітектури з макроекономічними показниками. Так, на формування бюджету впливає комплекс заходів грошово-кредитної політики, інституційні та структурні характеристики економіки. Своєю чергою, важливо враховувати бюджетні параметри при виборі сценарію макроекономічної політики.

Відповідно бюджетний прогноз є засобом обґрунтування вибору бюджетної стратегії та прийняття конкретних рішень органами державної влади та місцевого самоврядування щодо бюджетного регулювання. Разом з цим, бюджетне прогнозування, з одного боку, є основою для вироблення прогнозу соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та країни в цілому, своєчасного й обґрунтованого складання проектів державного та місцевих бюджетів на плановий бюджетний період та на середньострокову

перспективу для прийняття економічних, соціальних і політичних рішень у процесі виконання відповідних бюджетів. З іншого боку, бюджетне прогнозування базується на прогнозі соціально-економічних показників розвитку країни.

Основне завдання бюджетного прогнозування полягає у визначенні наукових передумов, що включають обґрунтування джерел формування та напрямів використання бюджетних коштів, науковий аналіз економічно обґрунтованого розміру надходжень до відповідного бюджету, передбачення майбутнього розвитку надходжень та напрямів використання бюджетних коштів, оцінку можливих наслідків прийнятих рішень у бюджетній сфері.

Бюджетне прогнозування орієнтує на пошук дієвого механізму реалізації завдань бюджетної політики з урахуванням впливу екзогенних та ендогенних факторів впливу на бюджетний простір. При цьому безперервність бюджетного прогнозування обумовлює систематичне уточнення бюджетних показників у взаємозв'язку з трансформаційними процесами соціально-економічного розвитку країни.

Важливо відмітити, що при прогнозі бюджетних надходжень органи державної влади орієнтуються на максимальний високий їх рівень, що пов'язано з постійно зростаючими потребами держави, зумовленими об'єктивними та суб'єктивними причинами, до яких належать природний приріст населення, підтримання на належному рівні обороноздатності країни, підвищення добробуту населення тощо. Разом з тим, потреби щодо збільшення витрат мають певні економічні обмеження, пов'язані з можливостями економічного зростання країни.

Таким чином, у процесі бюджетного прогнозування відбувається пошук оптимального рівня податкового навантаження, що сприяє досягненню необхідного балансу фінансових можливостей та інтересів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та домогосподарств. Виходячи з досвіду країн з розвинутою економікою при визначенні оптимального рівня податкового навантаження передусім враховуються економічні стимули розвитку виробництва.

У процесі бюджетного прогнозування використовується значний спектр загальноекономічних методів, зокрема: економічного та системного аналізу, економічного моделювання, експертних оцінок, ефективної ставки оподаткування, еластичності, трендів тощо. Вибір методу визначається цілями на конкретній стадії бюджетного прогнозування та завданнями, які необхідно вирішити в процесі прогнозування. При розробці математичних моделей процес дослідження розбивають на декілька стадій: постановка задач; розробка загальної специфікації моделі з виділенням змінних; вибір моделі, яка визначає можливі форми взаємозв'язку між змінними; ідентифікація параметрів; перевірка рішень на математичну та змістовну несуперечність; формування критеріїв, які відображають правила вибору вирішення проблеми з альтернативних варіантів; створення інформаційної бази.

Важливо відмітити, що методологія бюджетного прогнозування в різних країнах має свої особливості. Зокрема, прогнозування податкових надходжень до бюджету в Республіці Білорусь здійснюється на базі податкового і бюджетного законодавства, що має правову силу на дату складання проекту бюджету на плановий бюджетний період і середньострокову перспективу, з урахуванням передбачуваних законодавчих змін, податкової бази, в розрізі окремих видів податків, податкових ставок, податкових пільг та рівня збирання доходів. З метою розрахунку доходів використовуються затверджені та уточнені бюджети, річні звіти про виконання, звітність адміністраторів доходів бюджету (включаючи складені звіти, які містять інформацію про нарахування та надходження податків, існуючу заборгованість по податках і зборах, величину податкової бази і структуру нарахувань за видами податків), а також прогнозна оцінка бази оподаткування в розрізі окремих видів податків і зборів, яка надається уповноваженими органами влади всіх рівнів, головними адміністраторами доходів бюджету, та аналіз фактичних надходжень податків і зборів із застосуванням відповідних індексів – дефляторів цін та індексів фізичного обсягу [11].

Відповідно до Наказу Міністра національної економіки Республіки Казахстан від 21 січня 2015 р. № 34 з податків та інших обов'язкових платежів, за якими за основу розрахунку прогнозів приймається податкова база або макроекономічні показники, які взаємопов'язані з фактичною базою або визначають її величину, розрахунок оцінки надходжень за поточний рік здійснюється шляхом застосування податкових ставок до відповідних податкових баз; з податків та інших обов'язкових платежів, за якими при прогнозуванні складно визначити базу для розрахунку через наявність кількох критеріїв її оцінки та застосування ставок, а також по неподаткових надходженнях і надходженнях від продажу основного капіталу оцінка надходжень доходів за поточним роком визначається за часткою фактичних надходжень за певний період у звітному році; при визначенні оцінки надходжень за поточний рік з фактичних податкових і неподаткових надходжень за звітні періоди і за поточний рік виключаються разові платежі, що носять несистемний характер і не залежать від виробничої діяльності, зокрема великі розміри річних перерахунків, отриманих за рахунок тимчасових чинників (коливання цін), суми, донараховані за актами перевірок [12].

В Україні відповідно до Бюджетного кодексу одночасно з проектом бюджету на плановий бюджетний період складається прогноз державного бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди, який включає індикативні прогнозні показники: основних макрпоказників економічного і соціального розвитку України (із зазначенням показників номінального і реального обсягу ВВП, індексів споживчих цін та цін виробників, офіційного обмінного курсу гривні в середньому за рік та на кінець року, прибутку підприємств, фонду оплати праці, рівня безробіття, експорту та імпорту товарів і послуг, а також інших показників, які застосовуються при складанні проекту бюджету); Зведеного бюджету України за основними видами доходів, фінансування,

видатків і кредитування; державного бюджету за основними видами доходів, фінансування, видатків і кредитування; державного боргу та гарантованого державою боргу, що визначаються з урахуванням стратегії управління державним боргом; за бюджетними програмами, які забезпечують протягом декількох років виконання інвестиційних програм (проектів), у тому числі тих, що здійснюються із залученням державою кредитів (позик) від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій; взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами [13].

Відповідно до Постанов КМУ «Про схвалення прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування» на відповідні роки відхилення прогнозних показників частки доходів зведеного бюджету у ВВП від фактичних за 2006–2014 рр. у середньому складає 94,78%, у тому числі за 2006–2008 рр. – 92,48%; за

2009–2011 рр. – 98,10%, за 2012–2014 р. – 93,77% (табл. 1) [13].

Таким чином, відмічаються істотні відхилення між фактичними та прогнозними показниками. Важливим при цьому є надійність прогнозів макроекономічних показників, оцінки ймовірності їх зміни, обґрунтований вибір варіантів прогнозу доходів бюджету. Разом з тим, незважаючи на те, що основним чинником, що впливає на відхилення фактичних бюджетних показників від прогнозних на даний час, є похибки в макроекономічних прогнозах, удосконалення механізму бюджетного прогнозування має стати одним із пріоритетних напрямів бюджетної політики.

З метою підвищення якості бюджетного прогнозування існує об'єктивна необхідність: впровадження ефективних засобів автоматизації, що дозволять удосконалити існуючі процеси аналізу і планування доходів бюджету, підвищити рівень інформаційної взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання; розробка математичної моделі прогнозування доходів бюджету, яка враховуватиме показники соціально-економічного розвитку країни, зміни в податковому та бюджетному законодавстві, тенденції та циклічність розвитку соціально-економічних процесів, що дозволить на цій основі здійснювати факторний аналіз відхилення фактичного рівня виконання доходів бюджету від затверджених показників. Крім того, з метою вдосконалення механізму прогнозування доходів бюджету важливим є упорядкування обліку прийнятих платниками зобов'язань, у тому числі щодо сплати неподаткових платежів, що дозволить забезпечити максимальний рівень надходжень до бюджету, посилить дієвість фінансового контролю, що є важливою умовою при переході до середньострокового бюджетного планування.

Важливими завданнями є зменшення впливу суб'єктивних факторів на процес бюджетного прогнозування та планування; визначення принципів і методів прогнозування, які більшою мірою враховуватимуть особливості економічних перетворень; взаємоузгодження цілей і завдань складових бюджетної політики;

**Середньострокові прогнози частки показників зведеного бюджету у валовому внутрішньому продукті, схвалені
Постановами Кабінету Міністрів України**

Період, роки	Рік								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Частка доходів у ВВП									
2006–2008	25,68	26,35	26,38						
2007–2009		28,89	28,36	28,08					
2009–2011				30,00	29,70	29,1			
2010–2012					28,79	28,75	28,72		
2011–2013						25,89	25,17	24,51	
2013–2014								29,30	28,20
Фактично	30,41	29,28	30,07	28,82	28,07	29,54	30,53	29,08	28,74
Відхилення, %	84,45	98,67	94,31	104,09	102,57	87,64	82,44	100,76	98,12
Частка податкових надходжень у ВВП									
2006–2008	19,49	20,23	20,28						
2007–2009		22,04	21,62	21,49					
2009–2011				23,35	23,26	22,77			
2010–2012					23,79	23,82	23,85		
2011–2013						21,44	21,16	20,89	
2013–2014								-	-
Фактично	23,10	22,38	23,96	22,78	21,65	25,70	25,55	24,33	23,16
Відхилення, %	84,37	98,48	90,23	102,50	109,88	83,42	82,82	-	-

взаємоузгодження пріоритетів бюджетної політики з програмами соціально-економічного розвитку країни на перспективу.

Методологія бюджетного прогнозування буде ефективною, якщо в неї закладено принципи:

- ✦ *наукової обґрунтованості* – застосування наукових методів і підходів щодо передбачення бюджетних показників, постійне вдосконалення методології бюджетного прогнозування, використання провідного світового досвіду щодо формування бюджетної архітектури;
- ✦ *цілісності*, який забезпечується єдністю бюджетного законодавства, розробленням взаємоузгоджених прогнозних і програмних документів розвитку бюджетної системи;
- ✦ *системності* – послідовність та єдність дослідження соціально-економічних процесів, оцінки їх впливу на розвиток бюджетної системи;
- ✦ *адаптивності* – врахування циклічності соціально-економічних процесів, змін внутрішнього та зовнішнього середовища, їх впливу на стійкість та збалансованість бюджету в довгостроковій перспективі;
- ✦ *варіативності* – формування бюджетної політики з урахуванням інноваційних варіантів соціально-економічного розвитку країни;
- ✦ *взаємоузгодженості* – формування бюджетної політики з урахуванням необхідності забезпечення реалізації загальнодержавної соціально-економічної політики, зіставлення цілей та за-

вдань бюджетної політики з наявними фінансовими ресурсами, інтересів органів державної влади та місцевого самоврядування, забезпечення узгодженості між складовими бюджетного простору;

- ✦ *цілеспрямованості* – обґрунтування стратегічних пріоритетів бюджетної політики та очікуваних результатів;
- ✦ *легітимності* – обов'язковості прийняття бюджетної стратегії.

Бюджетна політика повинна ґрунтуватися на виваженій стратегії соціально-економічного розвитку країни та містити чіткі орієнтири щодо ресурсного забезпечення бюджетних програм, напями забезпечення збалансованості бюджету. Складові бюджетної політики мають забезпечувати синергетичний ефект у процесі інституційних перетворень економіки з метою підвищення рівня фінансово-бюджетної стабільності в країні [14].

ВИСНОВКИ

Таким чином, прогноз є інструментом ефективного дієвого управління системою державних фінансів як основа планування діяльності соціально-економічних об'єктів та як попередня оцінка наслідків прийнятих рішень з метою їх оптимізації. Для успішного розвитку суспільства, реалізації довгострокової стратегії необхідна якісно нова система бюджетного прогнозування як науково обґрунтований процес, що базується на пізнанні та передбаченні об'єктивних і суб'єктивних факторів, які впливають на бюджетні показники та їх кількісну

визначеність. Внаслідок зазначеного його результати носять імовірнісний характер, незважаючи на врахування реальних економічних умов і процесів, а фундаментом бюджетного прогнозу є комплексні програми соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та країни в цілому, які визначають динаміку змін основних макропоказників.

На даний час механізм вітчизняного бюджетного прогнозування потребує вдосконалення, зокрема завдяки використанню економічного та статистичного аналізу сформованих у країні тенденцій соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, що дозволить з певним ступенем імовірності визначити вплив різних факторів і умов на збалансованість та стійкість бюджетної системи. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Чугунов І. Я., Затоначка Т. Г., Ставицький А. В.** Фінансово-економічне прогнозування і планування. Київ: ТОВ «Поліграф Консалтінг», 2007. 312 с.
2. **Чугунов І. Я.** Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності. *Вісник КНТЕУ*. 2014. № 5. С. 64–77.
3. **Б'юкенен Дж. М., Масгрейв Р. А.** Суспільні фінанси і суспільний вибір: два протилежних бачення держави/пер. з англ. А. Іщенко. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. 175 с.
4. **Самуельсон П. Э., Нордхаус В. Д.** Экономика/пер. с англ. 18-е изд. М.: ИД «Вильямс», 2010. 1360 с.
5. **Шахова Г. Я., Крадинов П. Г., Маненок П. Л.** Долгосрочная устойчивость бюджетной системы. *Финансовый журнал*. 2012. № 4. С. 5–18.
6. **Запатріна І. В.** Бюджетний механізм економічного зростання. Київ: Ін-т соц.-екон. стратегій, 2007. 528 с.
7. Бюджетна складова реалізації домінуючих напрямів суспільного розвитку/за ред. Л. В. Лисяк. Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. 396 с.
8. **Лук'яненко І. Г.** Моделювання впливу змін фіскальної політики на економіку України. *Бізнес Інформ*. 2012. № 4. С. 197–201.
9. Теорія фінансів/за ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 576 с.
10. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 р. № 1602-14. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>
11. Сайт міністерства фінансів Республіки Білорусь. URL: <http://www.minfin.gov.by/>
12. Сайт міністерства фінансів Республіки Казахстан. URL: <http://www.minfin.gov.kz/irj/portal/anonymous>
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2018–2020 роки» від 31.05.2017 р. № 411. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/411-2017-p>
14. **Чугунов І. Я., Макогон В. Д.** Бюджетна політика в умовах економічних перетворень. *Економічний часопис-XXI*. 2016. № 158. С. 66–69.

REFERENCES

- Biudzhetna skladova realizatsii dominantnykh napriamiv suspilnoho rozvytku* [Budget component of realization of dominant directions of social development]. Dnipropetrovsk: DDFa, 2015.
- Biukenen, Dzh. M., and Mashreiv, R. A. *Suspilni finansy i suspilnyi vybir: dva protylezhnykh bachennia derzhavy* [Public finances

and social choice: two opposing views of the state]. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia, 2004.

Chuhunov, I. Ya. "Dovhostrokovaya biudzhetna stratehiia u systemi ekonomichnoi tsyklichnosti" [Long-term fiscal strategy in the system of economic cycles]. *Visnyk KNTEU*, no. 5 (2014): 64–77.

Chuhunov, I. Ya., and Makohon, V. D. "Biudzhetna polityka v umovakh ekonomichnykh peretvoren" [Budget policy in the context of economic transformation]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI*, o. 158 (2016): 66–69.

Chuhunov, I. Ya., Zatonatska, T. H., and Stavtyskyi, A. V. *Finansovo-ekonomichne prohnozuvannia i planuvannia* [Financial and economic forecasting and planning]. Kyiv: Polihraf Konsaltinh, 2007.

[Legal Act of Ukraine] (2000). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

[Legal Act of Ukraine] (2017). <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/411-2017-p>

Lukianenko, I. H. "Modeliuvannia vplyvu zmin fiskalnoi polityky na ekonomiku Ukrainy" [Modeling the impact of fiscal policy changes on Ukraine's economy]. *Biznes Inform*, no. 4 (2012): 197–201.

Sait ministerstva finansiv Respubliky Bilorus. <http://www.minfin.gov.by/>

Sait ministerstva finansiv Respubliky Kazakhstan. <http://www.minfin.gov.kz/irj/portal/anonymous>

Samuelson, P. E., and Nordkhaus, V. D. *Ekonomika* [Economy]. Moscow: Vilyams, 2010.

Shakhova, G. Ya., Kradinov, P. G., and Manenok, P. L. "Dolgosrochnaya ustoychivost biudzhetnoy sistema" [Long-term sustainability of the budget system]. *Finansovyy zhurnal*, no. 4 (2012): 5–18.

Teoriia finansiv [Theory of Finance]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2010.

Zapatrina, I. V. *Biudzhetniy mekhanizm ekonomichnoho zrostantia* [Budgetary mechanism of economic growth]. Kyiv: In-t sots.-ekon. stratehii, 2007.